

Ünnepigéző (Játékok, versek, szerkesztett műsorok ált. iskolásoknak)

Népművelési Propaganda Iroda, Színjátszók kiskönyvtára 239. sz.

Vámos Károlyné: Gyere velünk labdázni! Sport, Bp., 1982.

Csakas István: Az én játékoskönyvem, Móra Ferenc Könyvkiadó, 1980.

Magyar népi gyermekjátékok (Enek-zene szakköri füzetek 2.) Tankönyvkiadó, Bp., 1980.

Napközi otthoni játékok (Tanuljunk egymástól!) Pedagógusok Szakszervezete, 1968.

Sportjátékok sportfelelősöknek (Úttörők kiskönyvtára 9.) Ságvári Endre Könyvszerkesztőség 1982.

Kerényi György: Gyermekjátékdalok Zeneműkiadó, Bp., 1957.

DR. HORGOSI ÖDÖN:

Az alsó tagozatos orosznyelv-oktatás módszertana

Az idegennyelv-tudás színvonalának emelését sürgető társadalmi igény hozta létre az 1982/83-as tanévtől kezdődően (az 1978-as Az általános iskolai nevelés és oktatás terve megvalósulásaként) a 4. osztálytól kötelezően bevezetésre kerülő orosznyelv-oktatást általános iskoláinkban. Ezzel párhuzamosan szükség van olyan szakemberekre is, akik e feladatot magas szinten, szakszerűen képesek ellátni. A tanítóképző főiskolák orosz szakkollégiumai képzése keretében tanuló hallgatókat arra készítik fel, hogy képesek legyenek a *kezdő fokon történő* orosznyelv-oktatás feladatainak ellátására, beleértve mindenekelőtt a kötelező 4. osztályos, a szakosított tanterv szerinti 3-4. osztályos, az óvodai és a kisgyermekes más – iskolán kívüli (szakkör, nyelvi táborok stb.) – területeken történő oktatását is. E tantervi célkitűzések megvalósításához, a tanítóképzős hallgatók metodikai felkészítéséhez jellemez meg 1982-ben dr. Horgosi Ödön: Az alsó tagozatos orosznyelv-oktatás módszertana c. könyve. Ahogy a szerző maga is megemlíti a bevezetőben, valóban úttörő munka ez, hiszen néhány kisebb-nagyobb cikk, tanulmány kivételével nem jelent meg összefoglaló mű e kérdéskört illetően. Orosznyelv-oktatásunkban határkönek tekinthető a Banó-Kosaras szerkesztette Az orosz nyelv oktatásának metodikája általános és középiszkolai tanárok számára, amely az 1972-es első megjelenés óta több kiadást megért. Ugyanilyen határkönek tekinthető Horgosi Ödön munkája a kezdő fokon történő orosznyelv-oktatásra vonatkozóan. Szándékosan használom – a jegyzet címétől eltérően – a „kezdő fok” kifejezést, mivel e könyv hatékony segítség nemcsak az iskolai, hanem más keretekben is, ahol kisgyermekek oktatása folyik.

Az új tanítóképző főiskolai jegyzet megfelel a tantárgypedagógia-könyvek követelményeinek. Elemzően leírja az orosznyelv-oktatás módszertanának kapcsolatát más tudományokkal, s köztük is a modern tudományokéval (pszicholingvisztikával, kommunikáció-elmélettel, vázlatosan bemutatja a modern nyelvészeti irányzatokat stb.). A könyv gazdagon feltárja a kapcsolódó szakirodalmakat, azokat elemzi, helyenként ér-

telmezi, magyarázza a főiskolai hallgatók ismeretszintjéhez igazítva. A jegyzet egyik fő érdeme, hogy a színvonalas elméleti fejtegetések mellett hasznos gyakorlati tanácsokat is ad, amelyeket a tanítók változtatás nélkül alkalmazhatnak mindennapi munkájukhoz, vagy azok analógiájára hasonló fogásokat, eljárásokat hozhatnak létre – ki-ki ötletessége, rátermettsége szerint. Az elméleti ismeretekben jobban elmélyedni szándékozóknak Horgosi Ödön gazdag bibliográfiát is ajánl, amely tematikus csoportosítással segíti a könnyebb tájékozódást.

A könyv első részének egyes fejezetei az alábbi témaköröket érintik: Az alsó tagozatos orosznyelv-oktatás céljai és feladatai, pedagógiai és lélektani tényezők az alsó tagozati nyelvel-oktatásban, az idegennyelv-oktatás módszereinek ismertetése, a hazai idegennyelv-oktatás és nyelvel-oktatás konkrét problémáival foglalkozik: az alsó tagozatos orosznyelv-oktatás felépítése, a kiejtés-, szókincs-, olvasás-, írás-, nyelvtanítás kérdései, a beszédképesség fejlesztésének útjai és lehetőségei, az óvodai nyelvel-oktatás, a szemléltetés problémái, tárgykörei. A 3. rész orosznyelv-oktatás vázlata. A második rész a az oktató-nevelő munka tervezésével és szervezésével foglalkozik, többek között konkrét óravázlatokat adva egyes tanítási órákhoz. A 4. rész – a már fentebb említett – tanulmányozott és felhasznált irodalom jegyzékét tartalmazza, amely bőséges forrás és ösztönző alap a szakirodalomban elmélyülőni szándékozóknak.

A könyv – elsődleges feladatának megfelelően – a kötelező 4. osztályos, ill. a szakosított tantervű 3-4. osztályos orosznyelv-oktatás kérdéseivel foglalkozik legbővebben. A konkrét tananyagok részletes bemutatásával, elemzésével kíván a könyv hatékony segítséget adni. Kritikusan nyúl (bár helyenként nem eléggé!) a szakosított tantervű anyaghoz, elsősorban a fonetika mellőzése kapcsán. Az elemzőbb bírálat hiányát bizonyára az indokolja, hogy köztudott, hamarosan új tanterv és taneszközök jelennek meg a szakosított oktatáshoz. Dicséretes, hogy a szerző az egyes szaktudományok legfrissebb eredményeit alkotó módon használja fel a módszertan-oktatásban. Ilyen elsősorban a kommunikációs szituációk kérdése. A jegyzet írója kifejti annak hasznosságát és szükségességét, hogy a tanuló ne csak mindig „vevő” (válaszó) legyen az egyes dialógusokban, hanem

ő maga is láthassa el az „adó” szerepét (azaz pl. szerkesszen kérdéseket is!), sőt elengedhetetlen olyan szituációk teremtméise is, ahol a tanuló nemcsak vele egykorúakkal, hanem felnőttekkel is kommunikál. A kommunikáció-elmélet vívmánya, hogy már nem kell tanulóinknak „szép, kerek, egész mondatokat” mondaniuk, hanem – ahogy az a mindennapi élet gyakorlata – elfogadhatjuk az egyszavas válaszokat, sőt alkalmazásukat szorgalmazzuk.

A jegyzet másik – igen nagy – érdeme, hogy épít (és gyakran utal) a hallgatók anyanyelv-tanításgyógyászati és orosz és szovjet gyermek- és ifjúsági irodalmi ismereteire. (Itt jegyzem meg, hogy az orosz nyelvű órávezetési kifejezések gyűjteményének ebben a jegyzetben volna a helyük, nem pedig az ugyancsak Horgosi Ödön által szerkesztett Orosz és Szovjet gyermekirodalmi olvasókönyvben, Tankönyvkiadó, Budapest, 1977.) Az anyanyelv-tanításgyógyászati keretén belül megszerzett ismereteket (globális olvasástanítás, olvasás-, írásgyakorlási módok stb.) gyakran aktivizálhatják a hallgatók (a tanítók) oroszórákon is. Az orosz módszertan keretében utalni ezekre ugyanúgy elegendő, mint a jelöltek pedagógiai, pszichológiai ismereteire. Az orosz szakkollégium tárgyai közül természetesen a gyermek- és ifjúsági irodalommal való-sítható meg legjobban a koncentráció, bár nem értek egyet Horgosi Ödönrel a tekintetben, hogy az alsó tagozaton sikerrel alkalmazhatók Usinszkij- és Tolsztoj-mesék a tanulók hallás utáni megértésének fejlesztésére (89. old.). Szerpe- pel a jegyzetben az ún. „fonetikai minimum” kérdése. Meggyőződésem, hogy ilyen nincs, és nem is szabad ilyen korlátokat („követelménye- ket”) támasztanunk a tanulókkal szemben! Meg kell követelnünk a kisiskolásoktól (hiszen tőlük lehet igazán!) a maximumot fonetikai tekin- tetben. Az alapok lerakásánál adott engedmény (a „fonetikai minimum”) később csak igen nagy erőfeszítésekkel küzdhető le. Nem vagyok híve továbbá annak sem (játékoság ide vagy oda), hogy a tanár helytelen szerkezeteket mondjon helyesekkel vegyítve, s a tanulóknak kelljen ki- választaniuk a helyeseket (122. old.). Hangoz- zék csak el a helyes nyelvi forma a tanár részéről – a tanulók úgyis eleget vétenek! Öröndetes, hogy az órávezetési kifejezések kapcsán (jelen- tés, a tanár megszólítása stb.) a szerző küzd az évtizedes rossz magyar beidegzettségek el- len – kár, hogy az egyik órávázlatban mégis szerepel a „dokladivajet” kifejezés (217. old.). (Bár itt a szó a tanítási anyag új lexikai egy- ségeként szerepel.).

Összességében elmondható dr. Horgosi Ödön jegyzetéről ugyanaz, amit ő a Banó-Kosaras- szerkesztette módszertankönyvről írt: hézagpótló mű. Eddig Magyarországon nem jelent még meg ilyen nagy lélegzetű, összefoglaló munka a kezdő fokon történő orosznyelv-oktatással kap- csolatban. Javasolható, hogy e könyv ne csak

a tanítóképző, hanem a tanárképző főiskolák kötelező irodalmának jegyzékében is szerepel- jen, és legyen minden gyakorló – alsó tagoza- tos – szakember könyvespolcának is nélkülöz- hetetlen darabja.

Egységes jegyzet, kézirat. Tankönyvkiadó, Bp., 1982.

Rózner Katalin

D. N. ANTONOVA-M. I. SCSETYINYINA.

FONETIKA

(Izd. „Russzkij jazik”, Moszkva, 1982)

Fekete-sárga-fehér borító, rajta 4 ábra – ar- tikuláló tanulókkal. Ezzel a külsővel jelent meg nemrég nálunk is Gyina Nyikityicsna An- tonova és Marija Ivanovna Scse- tyinyina FONETIKA-ja, ami lényegében már több úton is eljutott azokhoz az orosz- tanárokhoz, akik szakirodalmat is olvasnak. A könyv formájában kiadott anyag 3. kiadása ki- sérletti jellegű előpróbálkozásaival a „Russzkij jazik za rubezsom” hasábjain találkoztunk elő- szőr (1975/1. 4.; 1976/3.; 1977/2. 4. és 6.; 1978/3. szám), kitűnő hangosított mellékletek- kel együtt.

1975-ben a külföldi orosz tanárok továbbkép- zése céljából adta ki az egész anyagot a moszkvai Puskin Intézet, s azóta is több ki- adásban jelent meg a hasznos hangosított anyag, amely nem alapkurzus, hanem ún. korrek- ciós kurzus lényegében.

Az ortoépiai ajánlásokat illetően a szerzők szigorúan tartják magukat az ún. moszkvai fo- nológiai iskola tanaihoz, amit a felhasználó iro- dalomra való hivatkozás is egyértelművé tesz (5. p.). Ehhez a szerzőknek lényegében joguk van, de szabadon megjegyeznünk, hogy ezzel korántsem vonható kétségbe a leningrádi fono- lógiai iskola léte, illetve kompetenciája nyilat- kozni egy-két fonológiai-ortoépiai kérdésben.

Az intonáció tárgyalásakor és bemuta- tásakor a szerzők Je. A. Brizgunova immár „standard műve” („Zvuki i intonacija russzkoj recsi”) legújabb kiadását akceptálták (IK-1-7 típusról szólnak), ami – többek között – M. I. Matuszevics kritikai megjegyzései hatására is módosult (Vö. M. I. Matuszevics: Szovremennij russzkij jazik. Fonetika, M., 1976, sz. 244.).

A bemutatott gyakorlatok igen változatosak metodikai szempontból: a szó, a szókapcsolat és a mondat szintjén történik a korrekciós igé- nyességű gyakorlás. Van itt prózai szöveg és vers, de – nagyon helyesen – egy-két közis- mert dalt is felhasználnak a szerzők az orosz kiejtés bemutatására (pl. Gena krokodil dala. 28. p.: Ivuska, 104. p.). Egy viszont biztos: a beszéd és a zene ejtésstílus (s főleg az in- tonációja) közelről sem azonos...